

KHO 2022:111 – Äänestäminen ja ratkaisun lopputuloksen selkeys

Lakimies
6/2023
s. 959–966

1. Johdanto

Tuomioistuimet käyttävät niille perustuslain mukaan kuuluvaa tuomiovaltaa eli käsittelevät ja ratkaisevat niiden toimivaltaan kuuluvaksi säädettyjä asioita. Tuomioistuimesta ja käsiteltävästä asiasta riippuen tuomari ratkaisee asian joko yksin tai osana monijäsenistä kokoonpanoa. Monijäsenisessä kokoonpanossa ratkaisun antamista edeltävät kokoonpanon jäsenten kesken käytävät päätösneuvottelut, joissa myös aika ajoin väistämättä ilmenee näkemyseroja ratkaisun perusteluista tai sen lopputuloksesta. Ajoittaiset erimielisyydet ovat luonnollisia, kun riippumattomat ja itsenäiset tuomarit käyttävät heille kuuluvaa oikeudellista harkintavaltaa. Näissäkin tilanteissa tuomioistuimia kuitenkin koskee ratkaisupakko. Ellei asiassa päästä neuvotteluissa yksimielisyyteen, asia on ratkaistava äänestämällä.¹ Ratkaisusta äänestettäessä kunkin asiassa eri mieltä olleen jäsenen on perusteltava mielipiteensä ja äänestyslausekset liitetään asiassa annettavaan ratkaisuun.²

Riippumatta siitä, onko ratkaisusta äänestetty, asianosaisten oikeusturvan ja ratkaisusta johtuvien erinäisten oikeusvaikutusten toteutumisen kannalta on täysin keskeistä, että ratkaisun lopputulos on selkeä. Ratkaisusta on siten käytävä selvästi ja yksiselitteisesti ilmi, mitä ja miten asiassa on tuomittu tai päätetty.³ Ratkaisun lopputuloksen selkeyden kannalta merkitystä voi olla myös

1. Oikeudenkäymiskaaren (4/1734, OK) 23 luvun 1 §:n 1 momentti, oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain (808/2019, HOL) 85 §:n 1 momentti.
2. Äänestyslausekset perusteleminen säännellään OK 23 luvun 3 §:n 1 momentissa ja äänestyslausekset liittämistä ratkaisuun esim. OK 24 luvun 7 §:n 1 momentin 8 kohdassa ja 15 §:n 1 momentin 8 kohdassa sekä HOL 86 §:n 1 momentin 8 kohdassa. Perusteluvollisuutta rajoittaa sinänsä OK 23 luvun 3 §:n 2 momentti, jonka mukaan jäsenen, joka yhtyy aikaisemmin esitettyyn mielipiteeseen, on perusteltava mielipiteensä vain, jos perustelut poikkeavat aikaisemmin esitetystä. Kansainvälisesti perinteet eriävien mielipiteiden julkaisemisesta ja niiden sallittavuudessa eri maissa ja tuomioistuimissa kuitenkin eroavat. Ks. kokoavasti käytännöistä Euroopan unionin jäsenmaiden ylimmissä oikeusasteissa esim. Rosa Raffielli, *Dissenting Opinions in the Supreme Courts of the Member States. A study for the Directorate-General of Internal Policies*. European Parliament, 2012 osoitteessa <https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201304/20130423ATT64963/20130423ATT64963EN.pdf> (vierailtu 7.9.2023).
3. Tuomion oikeusvoima- ja muista vaikutuksista ks. esim. Juha Lappalainen – Tuomas Hupli, s. 751–753 teoksessa *Prosessioikeus*. 6. painos. Alma Talent 2021 ja hallintotuomioistuimen päätöksen oikeusvaikutuksista Olli Mäenpää, *Hallinto-oikeus*. 3. painos. Alma Talent 2023, s. 1113–1119. Ratkaisun lopputuloksen sisältävän tuomio- tai päätöslausekset sisältövaatimuksista erityisesti yleisissä tuomioistuimissa ks. Jyrki Virolainen – Petri Martikainen, *Tuomion*

äänestyslausunnossa lausutulla, minkä osoittaa nyt kommentoitava korkeimman hallinto-oikeuden (KHO) vuosikirjapäätös 2022:111. Kyseisessä tapauksessa ratkaistavana oli se, oliko hallinto-oikeuden päätös syntynyt lainmukaisessa järjestyksessä ja vastasiko päätöksen lopputulos kokoonpanon jäsenten enemmistön kantaa, kun otettiin huomioon siinä annetut äänestyslausunnot. Hallinto-oikeus oli ratkaissut muutoksenhaun kohteena olleen ulkomaalaisasian kolmen tuomarin kokoonpanossa, jossa kaksi tuomaria olivat olleet asiassa eri mieltä.⁴ Tässä oikeustapauskommentissa käydään ensin lyhyesti läpi äänestämistä hallinto-oikeudessa koskevat säännökset, minkä jälkeen esitellään muutoksenhaun kohteena KHO:ssa ollut hallinto-oikeuden päätös sekä KHO:n ratkaisu. Lopuksi arvioidaan KHO:n ratkaisua ja äänestyslausunnon merkitystä sen valossa.

2. Äänestämistä hallinto-oikeuksissa koskevat säännökset

Äänestäminen on osa tuomioistuinten laissa säädettyä päätöksentekomenettelyä. Hallinto-oikeuksissa noudatettavat säännökset äänestämisestä löytyvät tätä nykyä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetusta laista (808/2019, HOL), jonka lisäksi menettelyyn hallinto-oikeudessa sovelletaan soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren (4/1734, OK) 23 luvun (690/1997) säännöksiä.⁵ Ennen HOL:n voimaantuloa 1.1.2020 äänestämisestä hallinto-oikeuksissa säädettiin hallintolainkäyttölain (586/1996, HLL) 52 §:ssä. Nykyiset HOL:n säännökset vastaavat kuitenkin, lainmuutoksella tehdyillä täsmennyksillä, sisällöltään aiempaa sääntelyä.⁶

perustelemineen. *Talentum* 2010, s. 109–115 ja hallinto-oikeuden päätöksen sisältövaatimuksista *Mäenpää* 2023, s. 1109. Oikeuskäytännöstä ks. esim. myös nyt kommentoitavassa ratkaisussa viitatus KHO 2020:37 ja KKO 2017:17, kohta 31. Epäselvä tai puutteellinen ratkaisu voi myös tulla ylimääräisessä muutoksenhaussa poistetuksi. Oikeudenkäymiskaaren 31 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan lainvoiman saanut tuomio voidaan tehdystä kantelusta tuomiovirheen perusteella poistaa, jos tuomio on niin sekava tai epätäydellinen, ettei siitä käy selville, miten asiassa on tuomittu. Korkein hallinto-oikeus voi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 117 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan hakemuksesta purkaa lainvoimaisen hallintopäätöksen tai hallintotuomioistuimen lainvoimaisen päätöksen, jos päätös on niin epäselvä tai puutteellinen, ettei siitä käy ilmi, miten asia on ratkaistu.

4. Muutoksenhaun kohteena ollut Pohjois-Suomen hallinto-oikeuden päätös 16.12.2021 nro 1314/2021 sisältää salassa pidettäviä tietoja, eikä kommentin laatijalla ole ollut sitä käytettävissä. Tämä oikeustapauskommentti on siten laadittu yksinomaan KHO:n julkaiseman ratkaisuselosteen perusteella.
5. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa ja eräksi siihen liitetyiksi laeiksi 29/2018 vp, s. 155.
6. HE 29/2018 vp, s. 154. Koska muutoksenhakijan valitusasia oli nyt kommentoitavassa tapauksessa tullut vireille hallinto-oikeudessa 4.11.2019, asiassa oli hallinto-oikeudessa tullut soveltaa

Jos hallintotuomioistuimen jäsenet eivät ole samaa mieltä ratkaisusta, siitä on HOL 85 §:n 1 momentin mukaan äänestettävä. Ratkaisusta äänestetään virkaikäjärjestyksessä siten, että nuorin jäsen esittää kantansa ensin ja istunnon puheenjohtaja viimeiseksi. Muu kuin lainoppinut jäsen esittää kantansa ennen lainoppinutta jäsentä. Jos tuomioistuimen jäsen esittelee asian, hänen on kuitenkin esitettävä kantansa ensin. Saman pykälän 2 momentin mukaan äänestyksessä voittaa kanta, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Äänen mennessä tasan voittaa kanta, jota puheenjohtaja on kannattanut. Rangaistusluonteista hallinnollista seuraamusta tai uhkasakon tuomitsemista koskevassa asiassa sekä päätettäessä todistajan noutamisesta tuomioistuimeen taikka tuomittaessa järjestyssakko voittaa äänen mennessä tasan kuitenkin kanta, joka on lievempi sille, johon seuraamus kohdistuu. Pykälän 3 momentin mukaan äänestämiseen sovelletaan muutoin, mitä siitä oikeudenkäymiskaassa säädetään.

OK 23 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan mielipide on perusteltava. Pykälän 2 momentin mukaan jäsenen, joka yhtyy aikaisemmin esitettyyn mielipiteeseen, on perusteltava mielipiteensä vain, jos perustelut poikkeavat aikaisemmin esitetystä. Edelleen OK 23 luvun 5 §:n 1 momentissa säädetään, että jos riita-asiassa on esitetty useita vaatimuksia tai kuittausvaatimus, niistä jokaisesta on äänestettävä erikseen. Samoin on meneteltävä, jos samaa vaatimusta koskevassa asiassa on useita kysymyksiä, jotka vaikuttavat ratkaisun lopputulokseen. Sanotun pykälän 2 momentin mukaan tuomioistuimen jäsenen on lausuttava jokaisesta ratkaistavasta kysymyksestä. HOL 86 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaan päätöksestä on käytävä ilmi ilmoitus äänestyksestä, jolloin äänestyslausekset on liitettävä päätökseen.

3. Hallinto-oikeuden päätös

Muutoksenhaun kohteena hallinto-oikeudessa oli Maahanmuuttoviraston päätös, jolla se oli hylännyt muutoksenhakijan kansainvälistä suojelua ja oleskelulupaa koskevan hakemuksen ja päättänyt käännättä hänet kotimaahansa Irakiin. Samalla Maahanmuuttovirasto oli määrännyt muutoksenhakijan kahdeksi vuodeksi Schengen-aluetta koskevaan maahantulokieltoon. Valituksessaan Poh-

oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 126 §:n 2 momentin nojalla lain voimaan tullessa 1.1.2020 voimassa ollutta hallintolainkäyttölakia. HLL 52 §:n 1 momentissa säädetään, että jos päätöksen tekemiseen osallistuvat jäsenet eivät ole olleet ratkaisusta yksimielisiä, siitä on tullut äänestää. Äänestyksessä on voittanut mielipide, jota jäsenten enemmistö on kannattanut. Pykälän 2 momentin mukaan äänen mennessä tasan on voittanut mielipide, jota puheenjohtaja on kannattanut. Pykälän 3 momentin mukaan äänestämistä on muuten ollut soveltuvin osin voimassa, mitä äänestämistä yleisissä tuomioistuimissa säädetään.

jois-Suomen hallinto-oikeuteen muutoksenhakija vaati, että Maahanmuuttoviraston päätös kumotaan ja hänelle myönnetään kansainvälistä suojelua. Vähintään muutoksenhakija vaati, että hänelle myönnetään oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä. Lisäksi muutoksenhakija vaati suullisen käsittelyn toimittamista.⁷

Hallinto-oikeus hylkäsi muutoksenhakijan vaatimuksen suullisen käsittelyn toimittamisesta ja ratkaisi asian kirjallisessa menettelyssä. Pääasian osalta hallinto-oikeus hylkäsi valituksen kansainvälistä suojelua koskevilta osin. Oleskeluluvan myöntämisen, käännyttämisen ja maahantulokiellon osalta hallinto-oikeus puolestaan kumosi Maahanmuuttoviraston päätöksen ja palautti asian näiltä osin Maahanmuuttovirastoon uudelleen käsiteltäväksi.

Asia ratkaistiin hallinto-oikeudessa kolmen tuomarin kokoonpanossa äänestyksen jälkeen. Ratkaisusta eri mieltä olleet tuomarit jättivät kumpikin oman äänestyslausuntonsa, joissa he ilmaisivat erimielisyytensä, joka koski suullisen käsittelyn toimittamista, kansainvälistä suojelua sekä oleskeluluvan myöntämistä yksilöllisen inhimillisen syyn takia.

Kokoonpanon puheenjohtajana toiminut tuomari A totesi äänestyslausunnossaan olevansa eri mieltä siitä, oliko Maahanmuuttoviraston päätös kumottava ja palautettava Maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi oleskeluluvan myöntämistä sekä käännyttämistä ja maahantulokieltoa koskevilta osin. Tuomari A katsoi, ettei asiassa ollut perusteita oleskeluluvan myöntämiseksi yksilöllisestä inhimillisestä syystä eikä aihetta käännyttämisen ja maahantulokiellon kumoamiseenkaan siten ollut. Muilta osin tuomari A ilmoitti olevansa samaa mieltä kuin enemmistö.

Toinen eri mieltä ollut jäsen, tuomari B, katsoi puolestaan äänestyslausunnsaan, että suullinen käsittely olisi tullut järjestää viran puolesta, koska muutoksenhakijalla oli ollut laillinen este. Velvollisena osallistumaan asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä eri mieltä ollut jäsen lausui, että valituksenalainen päätös tulisi kumota ja asia palauttaa Maahanmuuttoviraston käsiteltäväksi turvapaikan antamiseksi muutoksenhakijalle.

7. Kuten KHO:n ratkaisun kohdassa 18 todetaan, ulkomaalaislain mukaan kansainvälistä suojelua toteutetaan joko antamalla hakijalle lain 87 §:ssä tarkoitettu turvapaikka tai myöntämällä lain 88 §:ssä tarkoitettu oleskelulupa toissijaisen suojelun perusteella, jos 87 §:n mukaiset edellytykset turvapaikan antamiselle eivät täyty. Vaikka hakijalle ei myönnettäisi kansainvälistä suojelua, hänelle voidaan silti myöntää ulkomaalaislain 52 §:n perusteella oleskelulupa yksilöllisestä inhimillisestä syystä. Jos kansainvälistä suojelua koskeva hakemus hylätään, ulkomaalaislain 98 §:n 4 momentin mukaan päätetään samalla henkilön käännyttämisestä. Käännyttämisen perusteista säädetään ulkomaalaislain 148 §:ssä. Käännyttämistä koskevassa päätöksessä voidaan ulkomaalaislain 150 §:n mukaan määrätä maahantulokiello.

4. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisu ja perustelut

KHO:ssa muutoksenhakija vaati hallinto-oikeuden päätöksen kumoamista siltä osin kuin hallinto-oikeus oli hylännyt valituksen. Muutoksenhakija vaati myös asian palauttamista hallinto-oikeuteen suullisen käsittelyn järjestämiseksi tai toissijaisesti Maahanmuuttovirastoon turvapaikan tai oleskeluluvan myöntämiseksi. Asiassa oli kuitenkin ensin otettava kantaa siihen, oliko hallinto-oikeuden päätös äänestyslausekset huomioon ottaen syntynyt lainmukaisessa järjestyksessä ja vastaako päätöksen lopputulos kokoonpanon jäsenten enemmistön kantaa. KHO totesi, että hallinto-oikeuden päätöksen täytäntöönpanon ja asianosaisten oikeusturvan vuoksi on välttämätöntä, että asian lopputulos käy selkeästi ja yksiselitteisesti ilmi päätöksestä ja että päätöksen selkeydellä ja yksiselitteisyydellä on lisäksi olennaista merkitystä muutoksenhakuvaiheen kannalta. Päätöksen lainmukaisuutta tässä suhteessa oli arvioitava viran puolesta.⁸

KHO totesi, että hallinto-oikeudessa oli OK 23 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla ollut esillä useita asian lopputulokseen vaikuttavia osakysymyksiä, joista jokaisesta kunkin asian ratkaisemiseen osallistuneen jäsenen oli OK 23 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti tullut lausua tietyssä järjestyksessä. KHO lähti näin ollen tarkastelussaan liikkeelle erittelemällä ensin ne kysymykset, joista hallinto-oikeuden oli tullut lausua, ja kysymysten ratkaisujärjestyksen. Tämän jälkeen KHO otti ratkaistava osakysymys kerrallaan kantaa siihen, oliko päätös syntynyt lainmukaisessa järjestyksessä ja perustuiko se kokoonpanon enemmistön kantaan. Koska asia ratkaistiin hallinto-oikeudessa kolmen tuomarin kokoonpanossa, HLL 52 §:n mukaisen enemmistön muodostivat hallinto-oikeudessa kaksi kolmesta kokoonpanon jäsenestä.

Ensimmäinen hallinto-oikeudessa ratkaistava kysymys oli ollut muutoksenhakijan vaatimus suullisen käsittelyn toimittamisesta ja muutoksenhakijan laillisesta esteestä osallistua siihen, miltä osin hallinto-oikeus hylkäsi vaatimuksen ja ratkaisi asian kirjallisessa menettelyssä.⁹ Tältä osin KHO totesi seuraavaa:

”Hallinto-oikeuden päätöksen käsittelyratkaisusta ja siihen liittyvistä perusteluista sekä kokoonpanon puheenjohtajan äänestyslausekset ilmenee, että kaksi kolmesta jäsenestä on katsonut, että muutoksenhakijalla ei ole ollut laillista estettä osallistua suulliseen käsittelyyn ja tästä syystä hallinto-oikeus ei ole järjestänyt asiassa suullista käsittelyä. Käsittelyratkaisu, jolla vaatimus suullisen käsittelyn järjestämisestä on hylätty, on siten kokoonpanon enemmistön kannan mukainen.”¹⁰

8. KHO 2022:111, kappale 19.

9. Hallinto-oikeus oli ensin päättänyt järjestää asiassa suullisen käsittelyn, joka kuitenkin peruttiin muutoksenhakijan sitä pyydettyä. Hallinto-oikeus oli varannut muutoksenhakijalle tilaisuuden toimittaa selvitystä laillisesta esteestä ja kirjallista selvitystä ja sittemmin käsittelyratkaisussaan hylännyt vaatimuksen suullisen käsittelyn toimittamisesta. Ks. KHO 2022:111, kappaleet 4-5.

10. KHO 2022:111, kappale 24.

Tämän jälkeen hallinto-oikeuden oli ratkaistava pääasia ja sen eri osakysymykset, joista ensimmäinen koski kansainvälistä suojelua. Tältä osin oli ensin ratkaistava, oliko valitus hyväksyttävä vai hylättävä turvapaikan osalta, ja sen jälkeen, ellei edellytyksiä turvapaikan antamiseksi ole ollut, oliko valitus hyväksyttävä vai hylättävä toissijaisen suojelun osalta. Jos valitusta ei kansainvälisen suojelun osalta voitu hyväksyä, oli seuraavaksi tullut ratkaista se, voitiinko valitus hyväksyä yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi myönnettävän oleskeluluvan osalta. Viimeiseksi oli vielä ratkaistava valitus käännättämistä ja maahantulokieltoa koskevilta osin. KHO totesi näiltä osin seuraavaa:

”Pääasiaratkaisussaan kansainvälisen suojelun osalta hallinto-oikeus on ensin todennut lausunnon antamisen rauenneeksi siltä osin kuin muutoksenhakija on luopunut vetoamasta kristinuskoon kääntymiseensä turvapaikkaperusteena ja sen jälkeen hylännyt valituksen kansainvälisen suojelun antamista koskevalta osalta. Kokoonpanon puheenjohtaja on äänestyslausunnossaan ilmoittanut tässä suhteessa olevansa samaa mieltä kuin enemmistö. Yksi jäsenistä on ollut asiasta eri mieltä, mutta pääasiaratkaisu on edellä mainituilta osin ollut kokoonpanon enemmistön kannan mukainen.

Kansainvälistä suojelua koskevalta osalta ratkaisun lopputuloksesta eri mieltä ollut jäsen on äänestyslausunnossaan katsonut, että muutoksenhakijalla on seksuaalisen suuntautumisen vuoksi ulkomaalaislain 87 §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla perustellusti aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi kotimaassaan, eikä hänellä ole maatiedon valossa mahdollista saada tätä vastaan viranomaissuojelua. Näillä perusteilla Maahanmuuttoviraston päätös olisi hänen mukaansa tullut kumota ja asia palauttaa Maahanmuuttovirastolle turvapaikan antamiseksi muutoksenhakijalle.

Yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi myönnettävän oleskeluluvan, käännättämisen ja maahantulokiellon osalta hallinto-oikeus on pääasiaratkaisun ja perustelujen mukaan kumonnut Maahanmuuttoviraston päätöksen ja palauttanut asian vastaavilta osin Maahanmuuttovirastolle uudelleen käsiteltäväksi. Kokoonpanon puheenjohtaja on äänestyslausunnossaan katsonut, että asiassa ei ole ilmennyt perusteita oleskeluvan myöntämiseksi ulkomaalaislain 52 §:n 1 momentissa tarkoitetusta yksilöllisestä inhimillisestä syystä. Aihetta käännättämisen ja maahantulokiellon kumoamisenkaan ei hänen mukaansa siten ole ollut. Kokoonpanon puheenjohtaja olisi siis hylännyt valituksen myös näiltä osin. Toisessa äänestyslausunnossa ei ole oikeudenkäymiskaaren 23 luvun 5 §:ssä edellytetyllä tavalla lausuttu yksilöllisestä inhimillisestä syystä myönnettävästä oleskeluvasta, käännättämisestä ja maahantulokiellosta.”¹¹

Johtopäätöksensä korkein hallinto-oikeus totesi, että hallinto-oikeuden päätöksen lopputulos ei ollut, siltä osin kuin se koski yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi myönnettävää oleskelulupaa, käännättämistä ja maahantulokieltoa, pe-

11. KHO 2022:111, kappaleet 25–27.

rustunut HLL 52 §:n 1 momentissa edellytetyllä tavalla kokoonpanon enemmistön kantaan. Tähän nähden päätöksen lopputulos jäi epäselväksi. Korkein hallinto-oikeus kumosi hallinto-oikeuden valituksenalaisen päätöksen lainvastaisena ja palautti asian hallinto-oikeuteen uudelleen käsiteltäväksi.

5. Ratkaisun analyysi ja loppusanat

KHO:n ratkaisun perusteella asiassa ei sinänsä ollut jäänyt epäselväksi, mihin sisällölliseen lopputulokseen hallinto-oikeus oli Maahanmuuttoviraston päätöksestä tehdyn valituksen johdosta päätenyt. Pääasian osalta hallinto-oikeus oli hylännyt valituksen kansainvälistä suojelua koskevilta osin mutta kumonnut Maahanmuuttoviraston päätöksen yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi myönnettävän oleskeluluvan, käännättämisen ja maahantulokiellon osalta ja palauttanut asian näiltä osin uudelleen käsiteltäväksi. Ongelmalliseksi muodostui sitä vastoin se, ettei hallinto-oikeuden päätöksestä asiassa annettuihin äänestyslausuntoihin nähden ollut luettavissa, että sen lopputulos olisi perustunut ratkaisukokoonpanon enemmistön kantaan. Kun nimittäin puheenjohtajana toiminut tuomari A olisi äänestyslausuntonsa mukaan hylännyt valituksen myös yksilöllisen inhimillisen syyn vuoksi myönnettävästä oleskeluluvasta, käännättämisestä ja maahantulokiellosta annetusta päätöksestä eikä tuomari B ollut lausunut näiltä osin äänestyslausunnossaan, hallinto-oikeuden päätöksestä ilmenevää lopputulosta ei äänestyslausuntojen mukaan ollut kannattanut enemmistö eli kaksi kolmesta kokoonpanon jäsenestä. Hallinto-oikeuden päätöksen lopputulos oli siten epäselvä, ja KHO päätyi kumoamaan hallinto-oikeuden ratkaisun ja palauttamaan asian uudelleen käsiteltäväksi.

Todettakoon, että koska tuomioistuimen kokoonpanon jäsenillä on velvollisuus lausua kaikista ratkaistavista kysymyksistä, hallinto-oikeuden päätös ei nähdäkseni olisi ollut tulkittavissa niin, että tuomari B olisi tosiasiasa yhtynyt hallinto-oikeuden päätöksen lopputulokseen siltä osin kuin hän ei ollut ratkaistavana olevasta kysymyksestä lausunut. Tuomari ei voi niin sanotusti äänestää tyhjää. Tuomioistuimen ratkaisun lopputuloksen selkeys edellyttää, että ratkaisusta käy äänestysilanteessa ilmi, mikä kanta äänestyksessä on voittanut. KHO:n ratkaisu on nähdäkseni kokonaisuudessaan ja äänestysmenettelystä säädettyyn nähden hyvin perusteltu.

Äänestyslausunto ei sellaisenaan ilmaise tuomioistuimen ratkaisun lopputulosta, ja sen käytännön vaikutukset voivatkin tästä syystä helposti jäädä vähemmälle huomiolle. Äänestyslausunto antaa kuitenkin mahdollisuuden välittömästi tarkastella enemmistön perusteluja suhteessa vähemmistöön jääneiden jäsenten argumentaatioon. Äänestyslausunnot avaavat usein mielenkiintoisia

näkökulmia enemmistön perusteluiden vakuuttavuuteen ja ennakkopäätöksen ollessa kyseessä voivat antaa aiheen pohtia sen oikeusohjeen painoarvoa tai sen ulottuvuuksia. Vähemmistön argumentaatio voi myös rikastuttaa tai käynnistää tietystä oikeudellisesta ongelmasta käytävää yhteiskunnallista tai oikeustieteellistä keskustelua.¹²

KHO:n ratkaisu osoittaa, että äänestyslausunnolla on lisäksi yhteys tuomioistuimen ratkaisun lopputuloksen selkeyteen: äänestystilanteesta riippuen sen sisältö voi muodostua jopa ratkaisevaksi arvioitaessa sitä, onko ratkaisun lopputulos perustunut kokoonpanon enemmistön kantaan. Tuomioistuinten ratkaisutoiminnassa on siten syytä tunnistaa paitsi äänestyslausunnon merkitys myös ratkaisun lopputuloksen selkeyden kannalta kriittiset äänestystilanteet.

Martina Nyman

12. Ks. esim. Mirjami Paso, Viimeisellä tuomiolla: Suomen korkeimman oikeuden ja Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ennakkopäätösten retoriikka. CC Lakimiesliiton kustannus 2009, s. 187–188, 287–288. Eriävien mielipiteiden funktioista ks. esim. Katalin Kelemen, *Judicial Dissent in European Constitutional Courts: A Comparative and Legal Perspective*. Routledge 2018, s. 158–160 ja erityisesti korkeimmassa oikeudessa Mika Sutela – Anssi Keinänen – Matti Tolvanen, Korkeimman oikeuden äänestyspäätökset 2010-luvulla: empiirinen analyysi oikeusneuvosten eriävien mielipiteiden esittämisestä. *Lakimies* 3/2013, s. 376–377.